

DOI 10.31651/2524-2660-2018-17-56-58
 ORCID 0000-0003-2612-5998

СИПЧЕНКО Валерій Іванович,

професор, кандидат педагогічних наук,
 професор кафедри педагогіки вищої школи,
 ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
e-mail: pionerv50@gmail.com

ORCID 0000-0002-1000-262X

ТКАЧЕНКО Вадим Володимирович,

доцент, кандидат педагогічних наук,
 доцент кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту,
 Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: tkvdim41@gmail.com

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті зроблено висновок, що необхідно активно використовувати в навчально-виховному процесі ЗВО здоров'язбережувальні технології, які у свою чергу вимагають наявності у працівників необхідних компетенцій, ключовою з яких є здоров'язбережувальна.

Ключові слова: компетентність; здоров'я; здоров'язбережувальна компетентність; здоров'язбережувальні технології; професійна майстерність.

Постановка проблеми. В умовах, коли освіта стала загальною, а професія освітянина масовою, сподіватися на індивідуальну майстерність педагога стає все важчим. Ще Я.А. Коменський прагнув знайти такий загальний порядок навчання, при якому воно здійснювалося б за єдиними законами людини і природи. Тоді навчання не зажадало б нічого іншого, окрім майстерного розподілу часу, предметів і методу [1].

На сьогоднішній день, в нашій країні склалися такі політичні та соціальні зрушення, які не можуть не вплинути на переосмислення деяких аспектів вищої освіти. У сучасних умовах великої інтенсивності розвитку виховного процесу в освітніх закладах нашої держави, одним із основних обмежувальних факторів, є фундаментальний фактор – здоров'я.

В Україні розв'язання формування здорового способу життя здебільшого покладається на державні установи, насамперед – ЗНЗ та ЗВО. Проте сучасні освітні заклади не завжди спроможні ефективно здійснювати процес формування навичок здорового способу життя [1].

Мета дослідження: визначити необхідність оволодіння працівниками ЗВО високого рівня здоров'язбере-

жувальної компетентності як складової професійної майстерності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Відсутність у педагогів мотивації до діяльності, пов'язаної із збереженням здоров'я, незнання і невміння використовувати в освітньому процесі здоров'язбережувальні технології та ігнорування науковою організацією праці в педагогічному процесі – все це свідчення незадовільного стану культури здоров'я, в сучасному суспільстві, дефіциту системи знань і практичного досвіду у галузі збереження і зміцнення підростаючого покоління. Виникли суперечності між соціальним замовленням суспільства, спрямованим на пріоритет збереження і зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу, і недостатнім володінням більшістю освітян здоров'язбережувальною компетентністю; необхідністю упровадження компетентнісного підходу до підготовки і недостатньою розробленістю технології формування здоров'язбережувальної компетентності [2].

Щоб повніше зрозуміти сутність проблеми звернемося до розкриття змістового наповнення поняття «компетентність». Під компетентністю людини розуміємо спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Загальні і фахові компетентності людина використовує в різних сферах діяльності для виконання певних завдань, вони також служать їй при виборі моделі поведінки в різних ситуаціях. Дотримуючись компетентнісного підходу, беззаперечним стає той факт, що вмє вчитися той, хто: усвідомлює мету освітньої діяльності; мотивований до ефективної освітньої діяльності;

вміє організувати свою освітню діяльність; вміє відібрати потрібні знання; працює за обґрунтованим планом, який веде до поставленої мети; вміє здійснювати моніторинг і самоконтроль освітньої діяльності; усвідомлює свою освітню діяльність і прагне до її вдосконалення [3].

За матеріалами дискусій, організованих у рамках проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний-рівному»», учені Академії педагогічних наук України (Н. Бібік, О. Овчарук, О. Руденко, О. Савченко) визначили перелік ключових компетентностей, формування яких забезпечить компетентнісний підхід в освіті. Таких компетентностей сім. Одна з ключових компетентностей — здоров'язбережувальна — авторами визначена як характеристики, властивості, що спрямовані на збереження фізичного, соціального, духовного та психічного здоров'я як свого, так і довколишнього. Здоров'язбережувальна компетентність є ключовою з огляду на здоров'я як загальнолюдську цінність, життєвий ресурс. Здоров'я людини як складова людського розвитку набуває настільки глобального значення, що може розглядатись як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорії, як об'єкт споживання, як додатковий капітал, як індивідуальна і суспільна цінності, динамічне явище системного характеру, що постійно взаємодіє з навколишнім середовищем [4].

Отже, факт, що набуття працівниками здоров'язбережувальної компетентності, як необхідної складової їхньої особистої професійної компетентності, є беззаперечним. Адже саме від цієї, ключової компетентності залежить успішність становлення працівника ЗВО як професіонала та ефективність всього освітнього процесу

Із поняттям здоров'язбережувальна компетентність пов'язана терміносполука здоров'я.

Дослідник Г. Апанасенко наголошує на тому, що здоров'я являється дуже складною категорією, виокремлює біосоціальний аспект явища, стосовно до якого здоров'я відноситься до результату взаємодії людини з навколишнім середовищем, провідних мотивів його життєдіяльності, умов його існування й світовідчуття в цілому. На думку нау-

ковця, здоров'я – динамічний стан людини, що визначається резервами механізмів самоорганізації її системи (стійкістю до впливу патогенних чинників і здатністю компенсувати патологічний процес), характеризується енергетичним, пластичним та інформаційним (регуляторним) забезпеченням процесів самоорганізації, а також є основою прояву біологічних (виживання – збереження особи, репродукція – продовження роду) і соціальних функцій. Інтеграція всіх рівнів організації людини дає можливість індивідові виконувати свої біологічні й соціальні функції, що можна трактувати як прояв здоров'я. Чим вище здатність індивіда реалізувати свої біологічні й соціальні функції, тим вище рівень його здоров'я [5]. Поняття «здоров'я», не можна визначити, не беручи до уваги діяльність людини, особливості її середовища та соціальне значення.

Для нас становить інтерес визначення здоров'я, яке запропонувала В. Клімова, здоров'я – міра життєвиявлення людини, гармонійна єдність фізичних, психічних, трудових функцій, що обумовлює повноцінну участь людини в різних галузях суспільної діяльності. Тому власником гарного здоров'я вважають не просто того, хто не хворіє, але хто фізично міцний, духовно сильний, зберігає високу працездатність [6]. Згідно з думкою автора, з філософської точки зору здоров'я визначається як така форма вільного прояву життя, що охоплює велике коло різноманітної предметно-чуттєвої діяльності.

Значення у педагогічному феномені здоров'язбереження є соціально-освітньою, поліфункціональною системою що з'єднує на основі гуманістичних, аксіологічних, інструментальних, спонукальних та просвітительських факторах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проаналізувавши погляди науковців дозволило сформулювати таке визначення поняття: здоров'язбереження в педагогічному аспекті – це процес навчання й виховання навичок здорового способу життя, забезпечення комфортних та безпечних умов перебування у освітньому закладі, запобігання перевантаженням, стресам, втомі, чим сприяє зміцненню здоров'я.

Узагальнення поглядів науковців дає підстави для необхідності активного використання в навчально-виховному про-

цесі ЗВО здоров'язбережувальних технологій, які у свою чергу вимагають наявності у працівників необхідних компетенцій, ключовою з яких є здоров'язбережувальна. Формуванню здоров'язбережувальної компетентності педагогічних працівників має передувати основні навички здорового способу життя, адже працівник професіонал має власним прикладом доводити необхідність відповідального ставлення до власного здоров'я. Перспективи подальших досліджень: розкриття сутності здоров'язбережувальних технологій, дослідження підготовки працівників ЗВО до використання здоров'язбережувальних технологій у зарубіжних країнах.

Список бібліографічних посилань

1. Бойко Т. В. Здоров'язбережувальні технології і сучасна система освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 108.1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_1_108_1_2.
2. Тевкун В. В. Здоров'язбережувальні компетенції – основа професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 115. С. 227–230. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_115_60.
3. Кравчук Н. Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у сучасних дослідженнях. URL: [https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-4/3593-problema-formuvannya-zdorov-yazberezhuvalnoyi-kompetentnosti-u-maybutnikh-vykhovateliv-doshkilnykh-](https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-4/3593-problema-formuvannya-zdorov-yazberezhuvalnoyi-kompetentnosti-u-maybutnikh-vykhovateliv-doshkilnykh-navchalnykh-zakladiv-u-suchasnykh-doslidzhennyakh)
4. navchalnykh-zakladiv-u-suchasnykh-doslidzhennyakh
4. Успенська В.М. Здоров'язбережувальна компетентність учителя з основ здоров'я та шляхи її розвитку. *Вісник післядипломної освіти*. 2010. Вип. 2. С. 140–149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2010_2_19.
5. Апанасенко Г.Л. Превентивная медицина. Ч. I: Начала валеологии. *Медицинский вестник*. 2002. № 1–2. Т. 2. С. 2–24.
6. Климова В.И. Человек и его здоровье. М.: Знание, 1985. 192 с.

References

1. Boyko, T.V. (2013). Health-saving technologies and modern education system. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Pedagogical sciences*. Issue 108.1. Retrieved from file:///C:/Users/hp/Downloads/VchdpuP_2013_1_108_12.pdf
2. Tivkun, V.V. Health-preserving competences - the basis of professional training future teachers of physical culture. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Pedagogical sciences*. 115. 227–230. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_115_60.
3. Kravchuk, N. The problem of formation of health-saving competence among future educators of preschool educational institutions in modern research. Retrieved from [https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-4/3593-problema-formuvannya-zdorov-yazberezhuvalnoyi-kompetentnosti-u-maybutnikh-vykhovateliv-doshkilnykh-](https://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3-mizhnarodna-internet-konferentsiia-2015/sektsiia-4/3593-problema-formuvannya-zdorov-yazberezhuvalnoyi-kompetentnosti-u-maybutnikh-vykhovateliv-doshkilnykh-navchalnykh-zakladiv-u-suchasnykh-doslidzhennyakh)
4. Uspenskaya, V.M. (2010). Healthcare-retaining competence of the teacher on the basis of health and ways of its development. *Bulletin of Postgraduate Education*. 2. 140–149. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2010_2_19.
5. Apanasenko, G.L. (2002). Preventive medicine. Vol. 1: Textbook. Medical Universe. 2. 24. (in Ukr.).
6. Klimova, V.I. The Man and his Health: Textbook. Moscow: Knowledge. 192 p. (in Rus.).

SYPCHENKO Valeriy,

Professor, Ph.D, Professor of Higher School Pedagogy Department,
DSPU "Donbas State Pedagogical University"
e-mail: pionerv50@gmail.com

TKACHENKO Vadym,

Ph. D., Assistant Professor of Higher School Pedagogy and Educational Management Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkassy
e-mail: tkvadim41@gmail.com

HEALTHCARE COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL SKILLS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article concludes that it is necessary to actively use the health-saving technologies in the educational process of higher education institutions, which, in turn, require the presence of the necessary competencies among the employees, the key of which is health-saving.

Purpose: to determine the need for the employees of institutions of higher education to have a high level of healthcare-saving competence as a component of professional skills.

Methods. The study used the theoretical method of research.

Results. it was formulate the following definition, that health saving in the pedagogical aspect is a process of training and upbringing of healthy lifestyle habits, providing comfortable and safe conditions for staying in

an educational institution, preventing overload, stress and fatigue, which promotes health promotion.

Conclusion. The generalization of the views of scientists provides grounds for the need for active use of health-saving technologies in the educational process, which, in turn, require staff to have the necessary competencies, the key of which is health-saving. The formation of healthcare-saving competencies of pedagogical workers should be preceded by the basic skills of a healthy lifestyle, since a professional worker has to prove his need for a responsible attitude towards his own health.

Keywords: competence; health; health-saving competence; health-saving technologies; professional skills.

Одержано редакцією 04.10.2018
Прийнято до публікації 13.10.2018